

Opgaven

Concept H2

Welvaart en groei

Naam: .....

Paraaf docent
d.d.

Instructie:

In overleg met de docent wordt onderstaande planning gemaakt. In principe mag je niet achterlopen op deze planning. Als dit toch gebeurt moet je met je docent overleggen hoe de achterstand zo snel mogelijk in te lopen. De weeknummers staan ook in de studieplanner die op de website van deze methode is te vinden.

Opgaven maak je altijd in dit boekje (links van de opgave).

Planning Concept H Welvaart en groei:

WEEK:	LESWEEK:	LES:	TAAK / SCHOOLWERK:
	1	1	<i>Planning en instructie Concept H2</i>
		2	Opgave 1 t/m 5
		3	Opgave 6 t/m 10
	2	1	<i>Instructie Concept H2</i>
		2	Opgave 11 t/m 15
		3	Opgave 16 t/m 21 + Deadline aftekenen

De lessen:

Economie is een vak waarbij het maken van veel opgaven belangrijk is. Na de instructie moet de lesstof worden geoefend. In principe kun je - mits je tijdens de lessen aandachtig doorwerkt - bijna alle opgaven in de les maken en controleren (onder begeleiding van de docent). Er zullen echter momenten zijn waarop je zelfstandig opgaven moet (af)maken en nakijken. Tijdens het maken van de opdrachten economie kun je gebruik maken van de uitwerkingen die bij de opgaven horen. Deze zijn te vinden op het internet:

<http://www.economie.dse.nl>

Controle:

Nadat je de opgaven hebt gemaakt moet je aan de hand van de uitwerkingen je antwoorden controleren en corrigeren met een andere kleur pen. Zo zie je bij het leren wat moeilijk was. Bij elke module wordt de voortgang door de docent gecontroleerd en geregistreerd. Je dient er zelf ook op toe te zien dat elke afgeronde module door de docent wordt afgetekend. Dit is het (verplicht) handelingsdeel van het PTA.

Verdieping:

Deze stof wordt herhaald c.q. verdiept in herhalingsmodule.

Opgave H2-1

Uit een economisch tijdschrift:

“Noorse economie heeft klein aandeel in wereldhandel”

“Gegeven is dat de Noorse export € 350 miljard bedraagt en daarmee 0,7 procent vormt van de totale wereldhandel. Verder is bekend dat het nationaal inkomen van Noorwegen € 1.400 miljard is”.

- a) *Bereken de omvang van de totale wereldhandel.*
- b) *Bereken de uitvoerquote van Noorwegen.*

De Zweedse export bedraagt € 300 miljard. Het Zweedse nationaal inkomen is € 1.000 miljard.

- c) *Bereken hoeveel procent de Zweedse export vormt van de totale wereldhandel.*
- d) *Is de economie van Zweden geslotener dan de economie van Noorwegen? Motiveer je antwoord.*

Zweden voert veel hout uit. Door de geografische gesteldheid en het gunstige klimaat kan Zweden relatief goedkoop hout produceren. Het belastingklimaat in Zweden is echter ongunstig vanwege de uitgebreide sociale zekerheid. Al met al blijft Zweden een voorsprong behouden voor wat betreft de houtproductie.

- e) *Noem nog twee andere mogelijke oorzaken van het relatief goedkoop produceren door een land.*

Tussen specialisatie en internationale handel bestaat een verband.

- f) *Leg dat verband uit.*

Opgave H2-2

Nederland heeft een open economie. Daarom moet ons land steeds concurrerend kunnen zijn met het buitenland.

a) *Wat is een open economie?*

De transacties met het buitenland worden door het CBS boekhoudkundig vastgelegd.

b) *Hoe heet dit boekhoudkundig overzicht?*

Een belangrijk onderdeel van dit boekhoudkundig overzicht is de lopende rekening. Het saldo op het totale overzicht wordt behalve door de lopende rekening ook nog bepaald door de ...

c) *Welk woord ontbreekt?*

d) *Noem tenminste twee deelrekeningen van de lopende rekening.*

Om de Nederlandse economie concurrerend te doen zijn, moet de overheid de collectieve lastendruk matigen.

e) *Geef een definitie van 'collectieve lastendruk'.*

f) *Leg uit dat de collectieve lastendruk gematigd moet worden om de Nederlandse economie concurrerend te doen zijn.*

g) *Noem nog een andere manier om onze economie concurrerend te doen zijn.*

Opgave H2-3

Op de betalingsbalans komt als onderdeel de goederenrekening voor.

a) *Wat staat er op de goederenrekening?*

b) *Wat is de andere (oude) term voor de goederenrekening.*

Bekend is voor Nederland dat het dekkingspercentage 130% is. De Nederlandse export is jaarlijks 200 miljard euro.

c) *Bereken de Nederlandse import in miljarden euro.*

Behalve de goederenrekening heeft de lopende rekening ook nog de balans van het onzichtbare verkeer. Daartoe behoort onder meer de inkomensrekening.

d) *Noem de andere deelrekening van het onzichtbare verkeer van de betalingsbalans.*

e) *De ontvangsten en uitgaven op de inkomensrekening bestaan uit .... en uit .... (Schrijf een tweedeling op).*

Opgave H2-4

Van de betalingsbalans van Spanje is het volgende bekend (alle bedragen luiden in miljoenen Euro):

verleende diensten	50
ontvangen diensten	40
betaalde kapitaalopbrengsten	30
ontvangen kapitaalopbrengsten	5
ontvangen leningen van de EU	13
export van goederen	70
import van goederen	66
kapitaalexport	4

- Wat versta je in het algemeen onder kapitaalopbrengsten?*
- Noem twee soorten kapitaalopbrengsten.*
- Wat versta je onder kapitaalexport?*
- Is deze betalingsbalans materieel in evenwicht? Motiveer je antwoord met een schematische berekening.*
- Wat zijn de gevolgen van bovenstaande situatie voor de goud en deviezenbalans?*
- Wat versta je onder formeel evenwicht op de betalingsbalans?*

Opgave H2-5

Brazilië verkocht in 1993 grondstoffen aan westerse landen tegen \$ 3, terwijl in 1994 de prijs \$ 2,70 was. Brazilië voerde in 1993 machines in tegen een prijs van \$ 3.000, terwijl in 1994 de prijs \$ 3.300 was.

- Bereken de prijsindex van grondstoffen voor 1994 met 1993 als basisjaar.*

Een instrument om de export en import van een land te bestuderen is het bepalen van de ruilvoet. Een ruilvoet geeft de verhouding weer tussen exportprijzen en importprijzen. Op deze manier kan de concurrentiepositie van een land worden bestudeerd.

$$\text{Ruilvoet} = \frac{\text{exportprijsindex}}{\text{importprijsindex}} \times 100$$

- Bereken met hoeveel procent de ruilvoet van Brazilië verandert is. (Rond af op één decimaal.)*
- Is dit een verslechtering of een verbetering van de ruilvoet? Geef ook aan waarom dit een slechtere / betere situatie voor Brazilië is.*

Een ander middel om export en import van een land te bestuderen is het dekkingspercentage.

- Kun je op grond van bovenstaande gegevens het dekkingspercentage van de import uitrekenen? Motiveer je antwoord.*

Opgave H2-6

Gegeven zijn de onderstaande betalingsbalansen van land X en van land Y.

<i>Land X</i>		<i>Land Y</i>	
in	uit	in	uit
<u>Goederenrekening</u>		<u>Goederenrekening</u>	
4.000	5.400	22.000	20.000
<u>Dienstenrekening</u>		<u>Dienstenrekening</u>	
0	2.000	3.900	4.000
<u>Inkomensrekening</u>		<u>Inkomensrekening</u>	
100	2.000	4.000	3.000
<u>Kapitaalrekening</u>		<u>Kapitaalrekening</u>	
6.000	1.000	9.100	10.000
<u>Goud- en deviezenrekening</u>		<u>Goud- en deviezenrekening</u>	
300			2.000
+ <u>10.400</u>	+ <u>10.400</u>	+ <u>39.000</u>	+ <u>39.000</u>

- a) Bepaal de saldi van de lopende rekeningen van beide landen. Geef aan of deze saldi een tekort of een overschot aangeven.
- b) Is het altijd een voordeel voor een land om een overschot te hebben op de lopende rekening? Motiveer je antwoord.
- c) Noem twee maatregelen die een land zou kunnen nemen om een tekort op zijn lopende rekening te verminderen.

Land X is een ontwikkelingsland.

- d) Waarom heeft de Inkomensrekening van land X een groter bedrag aan de uitgavenkant?
- e) Waarom heeft de Kapitaalrekening van land X een groter bedrag aan de ontvangstenkant?
- f) Welk gevolg kan het blijvend afvloeien van goud en deviezen voor een land hebben?

Ontwikkelingslanden ontbreekt het vaak aan mogelijkheden om de economische ontwikkeling op gang te brengen.

- g) Noem drie factoren die de economische ontwikkeling kunnen bevorderen en geef aan waarom ze dat doen.
- h) Noem twee factoren, die in het algemeen in ontwikkelingslanden de economische ontwikkeling belemmeren.

Rijke landen verlenen aan ontwikkelingslanden vaak steun c.q. ontwikkelingshulp bij het stimuleren van de economische ontwikkeling. Ontwikkelingshulp hoeft in principe niet te worden terugbetaald.

Deze steun kan echter ook verleend worden onder bepaalde voorwaarden; zoals bijvoorbeeld 'leningen op zachte voorwaarden'

- i) *Wat zijn de voordelen van steun 'op zachte voorwaarden' voor een ontwikkelingsland?*
- j) *Zou ontwikkelingshulp ook zo gegeven kunnen worden, dat het gevende land op korte termijn zelf economisch voordeel heeft van deze steun? Motiveer het antwoord.*
- k) *Kan het geven van ontwikkelingshulp ook op lange termijn economische voordelen opleveren voor de gevende landen, ongeacht de gestelde voorwaarden? Motiveer het antwoord.*

Opgave H2-7

Het land Havonia heeft in 2006 voor 120 miljard Havoniaanse florynen aan goederen geïmporteerd. Dit is volgens de opgave van de Centrale Havoniaanse Bank te Atheneia. Volgens het Centraal Bureau voor Statistiek van Havonia bedraagt het dekkingspercentage van de goederenimport 75%. Toerisme, vrachtverkeer en andere dienstverleningen door Havonia aan het buitenland omvatten een bedrag van 168 miljard florynen, terwijl de Havonianen voor 80 miljard florynen van de diensten van het buitenland gebruik maakten. Aan dividenden, opbrengsten van investeringen enz. in het buitenland ontving men in Havonia voor een totale waarde van 45 miljard. Een adviesorgaan van de overheid heeft vastgesteld dat de 'lopende rekeningen' een overschot hadden van 53 miljard florynen.

- a) *Hoe noemt men het schematisch overzicht van de financieel-economische transacties van een land gedurende een jaar met het buitenland?*
- b) *Uit welke onderdelen bestaat dit overzicht?*
- c) *Wat zijn de 'lopende rekeningen'?*
- d) *Hoe berekent men het 'dekkingspercentage'?*
- e) *Hoeveel bedroeg de export van goederen vanuit Havonia in 2006?*
- f) *Welk dekkingspercentage is er t.a.v. het dienstenverkeer?*

Door het buitenland werd in het jaar 2006 in Havonia geïnvesteerd voor een bedrag van 40 miljard florynen, terwijl Havoniaanse bedrijven voor 70 miljard florynen in het buitenland investeerden.

- g) *Stel het overzicht als onder a bedoeld samen.*
- h) *Welk bedrag aan dividenden, inkomsten uit vermogen, enz. heeft Havonia betaald aan het buitenland in 2006?*

De regering van Havonia is van plan een éénmalige schenking te doen aan de OESO.

- i) *Wat betekenen de letters OESO; wat zijn de doelstellingen en wie zijn er lid van?*
- j) *Hoe groot kan het bedrag van de schenking maximaal zijn als de regering van Havonia niet wenst dat de goud- en deviezenvoorraad afneemt?*
- k) *Welk risico loopt Havonia als de lopende rekeningen een voortdurend overschot vertonen?*
- l) *Welke maatregelen kan de overheid van Havonia nemen om het evenwicht te herstellen?*

Opgave H2-8

Aan het jaarverslag van De Nederlandsche Bank NV over 2003 worden inzake de betalingsbalans de volgende cijfers ontleend:

het saldo op de goederenrekening	5.502 mln. Euro negatief
het saldo op de dienstenrekening	4.601 mln. Euro positief
het saldo op de lopende rekeningen	2.436 mln. Euro negatief
het saldo op de kapitaalrekening	2.205 mln. Euro negatief
het saldo bankenverkeer	2.666 mln. Euro positief

Streep door wat niet juist is en vul de juiste bedragen op de gestippelde lijnen in (toon telkens je berekening).

- a)** *Het saldo op de inkomensrekening bedraagt ..... mln. Euro. positief / negatief.*
b) *Het tekort / overschot exclusief de goud- en deviezenbalans bedraagt ..... mln. Euro.*

Nederland is deelnemer in het Internationaal Monetair Fonds (IMF). Onze reservepositie, het tegoed van Nederland bij het IMF, verminderde met 853 mln. Euro. Onze bijzondere trekkingsrechten daalden met 857 mln. Euro. Streep door wat niet juist is en vul het juiste bedrag in.

- c)** *De toename / afname in de goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank bedraagt dus ..... mln. Euro.*

Opgave H2-9

We gaan uit van de volgende gegevens van de betalingsbalans van een land (in miljarden euro).

In		Uit	
Uitvoer goederen	109,0	Invoer goederen	108,0
Verleende diensten	19,0	Ontvangen diensten	21,0
Ontvangen renten en dividenden	15,0	Betaalde rente en dividenden	16,5
Ontvangen kredieten	25,5	Verleende kredieten	28,5

Bovendien kwam er naar het land voor een waarde van 4,0 miljard aan investeringskapitaal.

- a) *Wat is de overeenkomst en wat is het verschil tussen een betalingsbalans en een balans in boekhoudkundige zin?*
- b) *Is er in bovenstaande situatie sprake van materieel evenwicht? Motiveer je antwoord.*
- c) *Met welk bedrag veranderen de officiële reserves indien de betalingsbalans formeel in evenwicht wordt gebracht.*

De dienstenrekening en de inkomensrekening worden ook wel het onzichtbare verkeer van de lopende rekeningen genoemd.

- d) *Hoe groot is per saldo het onzichtbare verkeer?*
- e) *Noem drie oorzaken die kunnen leiden tot een grote toevloed van buitenlands kapitaal naar ons land.*

Bij de waarde van een munt moeten we onderscheid maken tussen de interne waarde van een munt en de externe waarde van een munt.

- f) *Wat wordt onder de interne waarde van de euro verstaan?*
- g) *Wat wordt onder de externe waarde van de euro verstaan?*
- h) *Hoe kunnen veranderingen van de interne waarde van de euro worden geconstateerd?*
- i) *Welke gevolgen heeft een stijging van de externe waarde van de euro voor de export en de import?*
- j) *Hoe noemt men respectievelijk het stijgen en dalen van de externe waarde van een munt in geval er sprake is van flexibele wisselkoersen?*
- k) *Hoe noemt men respectievelijk het stijgen en dalen van de externe waarde van een munt in geval er sprake is van vaste wisselkoersen?*

Opgave H2-10

Elk jaar brengt het Centraal Planbureau prognoses uit over de ontwikkeling van de Nederlandse economie, waarbij het ook let op ontwikkelingen uit het verleden.

Aan een van deze publicaties, de Macro Economische Verkenningen van 1997, ontleen we de volgende indexcijfers. De cijfers hebben betrekking op de tweede helft van 1997.

Invoerprijspeil	117,0	Volume goederenimport	120,5
Uitvoerprijspeil	116,5	Volume goederenexport	123,5

* basisjaar is 1995

- a) *Uit welke van de bovenstaande gegevens kan de ontwikkeling van onze internationale ruilvoet in de periode 1995-1997 worden afgeleid?*
- b) *Is onze ruilvoet sinds 1995 verbeterd dan wel verslechterd? Verklaar het antwoord.*
- c) *Beredeneer met behulp van de gegeven indexcijfers hoe onze handelsbalans / goederenrekening zich sinds 1995 heeft ontwikkeld.*

Ten gevolge van een vermindering van de binnenlandse investeringsactiviteit en de groeiende aardgasopbrengsten ontstonden de laatste jaren omvangrijke overschotten op de lopende rekening. Ten dele werden deze gecompenseerd door kapitaalexport, waardoor de betalingsbalans een minder onevenwichtig beeld vertoonde.

- d) *Noem één oorzaak waardoor de binnenlandse investeringsactiviteit kan zijn afgenomen.*
- e) *Beredeneer hoe een vermindering van de binnenlandse investeringsactiviteit kan leiden tot een overschot op de lopende rekening.*

Nederland kan het buitenland leningen verstrekken. Deze leningen hebben invloed op de kapitaalrekening én op de lopende rekeningen.

- f) *Geef aan hoe leningen aan het buitenland invloed hebben op de kapitaalrekening én op de lopende rekeningen.*

Nederlandse ondernemers kunnen ook in het buitenland investeren. Investeringsactiviteit hebben invloed op de kapitaalrekening én op de lopende rekeningen.

- g) *Geef aan hoe investeringen in het buitenland invloed hebben op de kapitaalrekening én op de lopende rekeningen.*

In de tekst hierboven staat: “De betalingsbalans vertoonde een minder onevenwichtig beeld”.

- h) *Welke deelrekening wordt bij dit gebruik van het woord betalingsbalans uitgesloten? Motiveer je antwoord.*

Een overschot op de betalingsbalans leidt tot een hogere Eurokoers. Dit betekent een aanslag op onze werkgelegenheid.

- i) *Leg uit hoe een overschot op de betalingsbalans tot een hogere Eurokoers kan leiden.*
- j) *Verklaar de negatieve invloed die een hogere Eurokoers op onze werkgelegenheid.*

Opgave H2-11

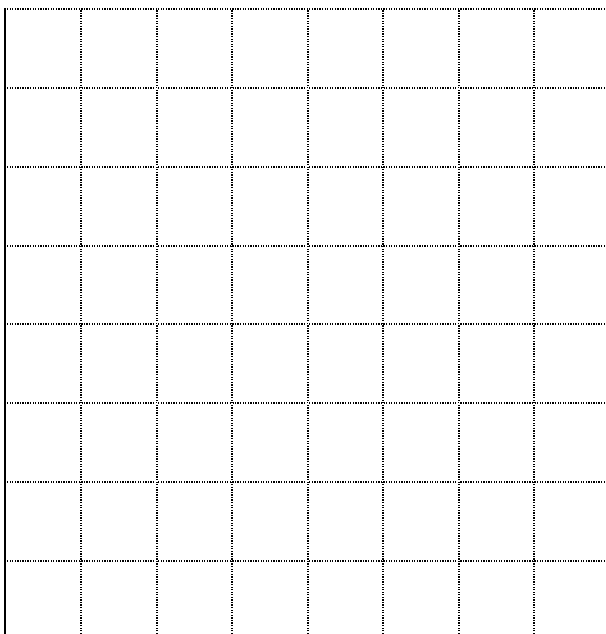
Van een denkbeeldig land is het volgende bekend:

Nationaal inkomen	\$ 500 mld.
Totale bevolking	10 mln. mensen

Bovendien is onderstaande tabel gegeven:

Groep	Bevolking	Bevolking cumulatief	Bevolking % cumulatief	Gemiddeld inkomen	Totaal inkomen	Inkomen cumulatief	Inkomen % cumulatief
A	2,5 mln.			\$ 8.000			
B	2,5 mln.			\$ 20.000			
C	2,5 mln.			\$ 40.000			
D	2,5 mln.			\$ 132.000			

- g)** Bereken de cumulatieve bevolkingstabel.
- h)** Bereken de procentuele cumulatieve bevolkingstabel.
- i)** Bereken per bevolkinggroep het totale inkomen.
- j)** Bereken de cumulatieve inkomenstabel.
- k)** Bereken de procentuele cumulatieve inkomenstabel.
- l)** Teken de Lorenzcurve op basis van je tabel. Benoem zelf de assen (100% = 8 cm).

Opgave H2-12

De bevolking van een land bestaat uit 8 miljoen mensen. De inkomensverdeling laat zich weergeven in onderstaande tabel:

aantal mensen:	loon per hoofd:	overig inkomen per hoofd:	totaal inkomen per hoofd:
1 miljoen	€ 4.000	€ 3.000	€ 7.000
1 miljoen	€ 1.500	€ 2.500	€ 4.000
1 miljoen	€ 1.000	€ 1.000	€ 2.000
3 miljoen	€ 700	€ 300	€ 1.000
2 miljoen	€ 100	€ 250	€ 350

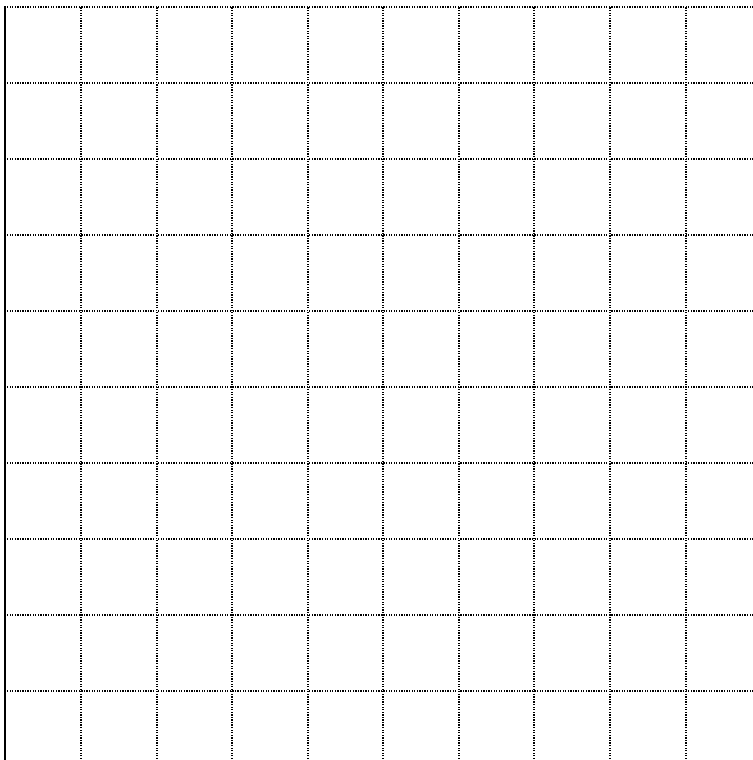
- a) *Schrijf drie soorten overige inkomens op.*
 b) *Bereken het nationaal inkomen van dit land.*
 c) *Geef twee mogelijke verklaringen van het feit dat de loonhoogten verschillen per groep.*

Aan de hand van de tabel kan zowel de personele- als de categoriale inkomensverdeling worden weergegeven.

- d) *Wat versta je onder de personele inkomensverdeling?*
 e) *Wat versta je onder de categoriale inkomensverdeling?*

Eén van de genoemde inkomensverdelingen is weer te geven met behulp van de zogenaamde Lorenzcurve.

- f) *Welke inkomensverdeling is dat?*
 g) *Bewerk de tabel tot cumulatieve cijfers (LET OP !!! ..... de inkomens zijn gegeven van hoog naar laag) en schets daarna de Lorenzcurve. Benoem zelf de assen (100% = 10 cm).*

Opgave H2-13

Niet alle mensen verdienen evenveel. De inkomens verschillen behoorlijk. Dit komt, omdat de prestaties van de productiefactoren een verschillende beloning vragen.

- a) *Noem de vier productiefactoren en geef de bijbehorende beloning. Geef duidelijk aan bij welke productiefactor welke beloning hoort.*

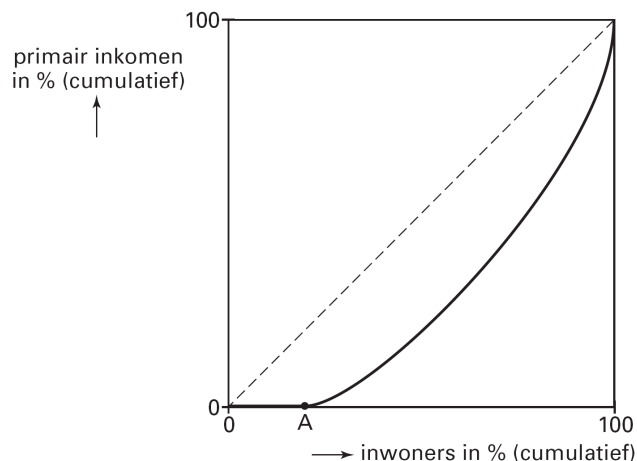
De Nederlandse overheid wil de inkomensverschillen niet volledig wegwerken: dat zou ten koste gaan van de mobiliteit van de productiefactoren. Wel wil de overheid de inkomensverschillen verkleinen.

- b) *Leg uit dat de mobiliteit van de productiefactor arbeid wordt aangetast wanneer de inkomensverschillen volledig zouden verdwijnen.*
 c) *Hoe heet het verkleinen van de inkomensverschillen met één woord?*
 d) *Noem een manier waarop de Nederlandse overheid de inkomensverschillen verkleint.*
 e) *Bedenk een reden waarom de Nederlandse overheid de inkomensverschillen verkleint.*

De inflatie en het reële inkomen zijn belangrijke graadmeters voor onze economie. Veronderstel dat er in een bepaald jaar een inkomensstijging van 4,5% wordt gemeten, een inflatie van 2% en een bevolkingsomvang van 1,5%.

- f) *Hoe groot is de procentuele verandering van de koopkracht? Geef aan of dit een stijging dan wel een daling is. Rond af op één decimaal.*
 g) *Hoe groot is de procentuele verandering van het reëel inkomen per hoofd van de bevolking? Geef aan of dit een stijging dan wel een daling is. Rond af op één decimaal.*

In een bepaald stad in Nederland is een inkomensonderzoek gedaan. Het onderzoek heeft onderstaande Lorenzcurve opgeleverd.

De Lorenzcurve in de figuur valt van de oorsprong tot punt A samen met de horizontale as.

- h) *Geef aan wat punt A betekent.*
 i) *Beredeneer of het bij punt A gaat om een primaire of een secundaire inkomensverdeling.*

Stel dat het aantal werklozen in deze stad daalt.

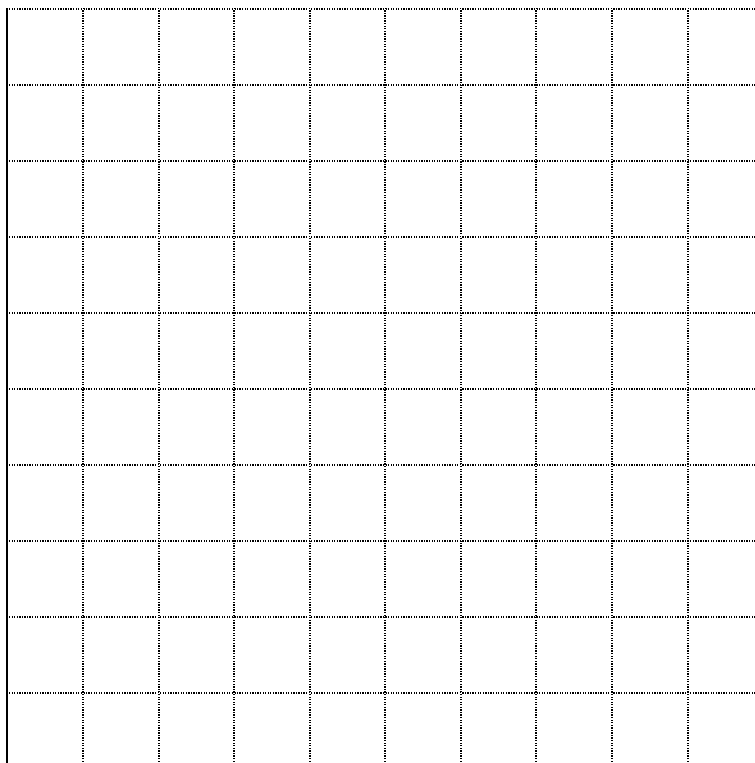
- j) *Leg uit wat er dan gebeurt met punt A?*

Opgave H2-14

In het Statistisch Zakboek 1993 staat de onderstaande tabel. De tabel geeft de secundaire inkomensverdeling van huishoudens weer per kwartielgroep:

aantal huishoudens	inkomensgrenzen per huishouden	rekenkundig gemiddelde inkomen
1.455.000	< € 24.400,-	€ 15.000,-
1.455.000	€ 24.400,- < € 36.100,-	€ 30.000,-
1.455.000	€ 36.100,- < € 50.200,-	€ 43.000,-
1.455.000	< € 50.200,- - meer	€ 80.000,-

- a) Leg uit dat het gemiddeld inkomen per huishouden niet gelijk is aan het rekenkundig gemiddelde per klasse.
- b) Wat versta je onder het secundaire inkomen?
- c) Is de secundaire inkomensverdeling over het algemeen ongelijker of gelijkjer dan de primaire inkomensverdeling? Verklaar je antwoord.
- d) Bereken het aantal huishoudens in Nederland.
- e) Is het aantal Nederlanders gelijk aan het aantal huishoudens? Motiveer.
- f) Bereken het nationaal inkomen van Nederland.
- g) Bereken hoeveel procent (twee decimalen) van het nationaal inkomen terecht komt bij de armste helft van de bevolking.
- h) Teken in het assenstelsel de Lorenzcurve. Benoem de assen (100% = 10 cm).

Opgave H2-15

Hieronder staat de tabel van de primaire inkomens in Euro's van vier personen.

	loon	pacht	Interest/huur	winst	totaal
Agnes	60.000		4.000		64.000
Piet				80.000	80.000
Truus	30.000	12.000	6.000		48.000
Gerard	50.000			3.000	53.000
	+	+	+	+	+
totaal	140.000	12.000	10.000	83.000	245.000

a) Geef de omschrijving van het begrip 'primair inkomen'.

Uit de tabel valt onder andere de categoriale inkomensverdeling van de gegeven groep af te lezen.

b) Uit welke vier bedragen in de tabel kan die categoriale inkomensverdeling worden afgeleid? Verklaar het antwoord.

Piet is eigenaar van een eenmanszaak. Van de behaalde winst wordt 60 procent beschouwd als de beloning voor de arbeid die Piet in zijn onderneming heeft verricht.

c) Bereken de arbeidsinkomensquote van de gegeven groep personen.

Agnes, Piet, Truus en Gerard werken bij verschillende bedrijfstakken. Agnes werkt bij het bankwezen, Piet heeft een eigen zaak, Truus werkt in het onderwijs en Gerard bij een supermarkt.

d) Welke van deze personen valt niet onder een CAO? Waarom niet?

e) Vallen de overige drie personen onder dezelfde CAO? Verklaar je antwoord.

f) Maak een keuze:

Het loon dat iemand (met een volledige baan) verdient, ...

1) is altijd precies gelijk aan het CAO-loon.

2) kan ook meer dan het CAO-loon zijn.

3) kan ook minder dan het CAO-loon zijn.

Verklaar je keuze!

Opgave H2-16

Hieronder staan gegevens over de omvang van de collectieve lastendruk van Nederland. De overheid legt de collectieve lasten (met name belastingen en sociale premies) op aan de burgers en bedrijven teneinde geld te ontvangen. Deze collectieve lasten moeten worden betaald van het loon, de pacht, de interest en de winst.

Jaar:	Collectieve lastendruk:
1988	55,2 procent
1989	51,8 procent
1990	52,2 procent
1991	52,9 procent
1992	53,4 procent

- a) *Maak onderstaande zin af.*
De collectieve lastendruk: de collectieve lasten uitgedrukt in procenten van .....
- b) *Kan met zekerheid worden gesteld dat het bedrag dat de overheid in 1989 ontving lager was dan in 1988? Verklaar je antwoord.*

De collectieve lasten kunnen door de bedrijven (soms) afgewenteld worden op de consument. In dit verband is er verschil tussen indirecte- en directe belastingen.

- c) *Leg uit wat het verschil is tussen indirecte en directe belastingen.*
- d) *Geef twee voorbeelden van indirecte belastingen.*

Een hoge collectieve lastendruk kan een negatieve invloed hebben op de betalingsbalans.

- e) *Leg dat uit.*

Een hoge collectieve lastendruk zal de arbeidsinkomensquote doen stijgen en daardoor verslechtert het investeringsklimaat.

- f) *Wat versta je onder de arbeidsinkomensquote? Geef de formule.*
- g) *Wat versta je onder de arbeidsinkomensquote bij bedrijven? Geef de formule.*
- h) *Leg uit dat de arbeidsinkomensquote stijgt bij een hogere collectieve lastendruk.*
- i) *Waarom zal het investeringsklimaat verslechteren bij een hogere arbeidsinkomensquote?*
- j) *Maak een keuze:*
 Wanneer het gaat over de arbeidsinkomensquote, dan gaat het over de categoriale / personele inkomensverdeling.

Opgave H2-17

In het NRC Handelsblad stond het volgende overzicht. In het overzicht staan de loonkosten in de industrie in guldens per uur:

	1980	1990	2000
Japan	14,50	29,10	44,27
Nederland	23,33	30,24	41,34
V.S.	24,83	33,13	45,72

- Bereken de procentuele stijgingen (twee decimalen) van de loonkosten in Japan, Nederland en de VS in de periode van 1980 tot en met 1990. Noteer de percentages in de tabel.*
- In welk land zijn in de periode 1980 - 1990 de loonkosten het sterkst gestegen?*
- Bereken de procentuele stijgingen (twee decimalen) van de loonkosten in Japan, Nederland en de VS in de periode van 1990 tot en met 2000. Noteer de percentages in de tabel.*
- In welk land zijn in de periode 1990 - 2000 de loonkosten het sterkst gestegen?*

De gegevens m.b.t. de Nederlandse arbeidsproductiviteit zijn gegeven in onderstaande tabel; gegeven zijn de procentuele veranderingen van de arbeidsproductiviteit.

	Periode 1980 – 1990	Periode 1990 – 2000
Nederland	+ 21,21	+ 41,26

- Met hoeveel procent (twee decimalen) zijn de loonkosten per product in Nederland veranderd in de periode 1980 - 1990? Geef duidelijk aan of er sprake is van een stijging dan wel daling.*
- Welke conclusie kan worden getrokken ten aanzien van de Nederlandse concurrentiepositie in de periode 1980 - 1990? Motiveer je antwoord.*
- Welke conclusie kan worden getrokken ten aanzien van de Nederlandse concurrentiepositie in de periode 1990 - 2000? Motiveer je antwoord.*

De loonkostenontwikkeling uit de tabel is geen goede weergave van de ontwikkeling van de Nederlandse concurrentiepositie op de (internationale) markt.

Dit komt onder meer door de koersontwikkeling; de gulden werd harder ten opzichte van de overige valuta's.

- Betekent de geschetste koersontwikkeling een concurrentievoordeel of een concurrentienadeel van de Nederlandse industrie op de internationale markt? Motiveer duidelijk je antwoord.*
- Geef nog een andere reden waarom de loonkostenontwikkeling uit de tabel geen goede weergave behoeft te zijn van de concurrentieontwikkeling.*

Opgave H2-18

De arbeidsinkomensquote in Nederland was 80% in 2012. Aan lonen en salarissen werd toen € 420 miljard betaald. De inkomens van zelfstandigen waren in dat jaar totaal € 140 mld. De toegevoegde waarde van de overheid is € 100 miljard.

- a) *Maak een keuze:
Bij het begrip 'arbeidsinkomensquote' gaat het over de personele / categoriale inkomensverdeling*
- b) *Bereken het nationaal inkomen in 2012.*
- c) *Bereken de loonquote in 2012.*
- d) *Bereken de loonquote bij bedrijven in 2012.*

Het nationaal inkomen wordt in de economische theorie gesplitst in looninkomen en restinkomen, waarbij:

$$Y = \text{loon} + \text{pacht} + \text{interest} + \text{huur} + \text{winst}$$

- e) *Bereken het totale restinkomen in 2012.*
- f) *Noem twee soorten inkomens die tot de restinkomens behoren.*

Het gevolg van een hoge arbeidsinkomensquote kan substitutie van arbeid door kapitaal zijn.

- g) *Verklaar waarom dat zo is.*

Opgave H2-19

De samenhang tussen groei van de geldhoeveelheid en prijsinflatie kan worden weergegeven met de verkeersvergelijking van Fisher: $M \times V = P \times T$.

In de uitgangssituatie is van een land bekend dat het nationaal product/inkomen gelijk is aan \$ 480 mld, de maatschappelijke geldhoeveelheid bedraagt \$ 120 mld. De productiecapaciteit is volledig bezet bij een nationaal product van \$ 500 mld.

Het land kent ook het volgende verband tussen de maatschappelijke geldhoeveelheid en het nominaal nationaal product.

M	Y (=PT)
120	480
122	485
124	490
126	495
128	500
130	505
132	510

De symbolen hebben de volgende betekenis: $Y = P.T$ = het nominaal nationaal inkomen,

T = het reëel nationaal inkomen, M = de maatschappelijke geldhoeveelheid

V = de gemiddelde omloopsnelheid, P = het algemeen prijspeil

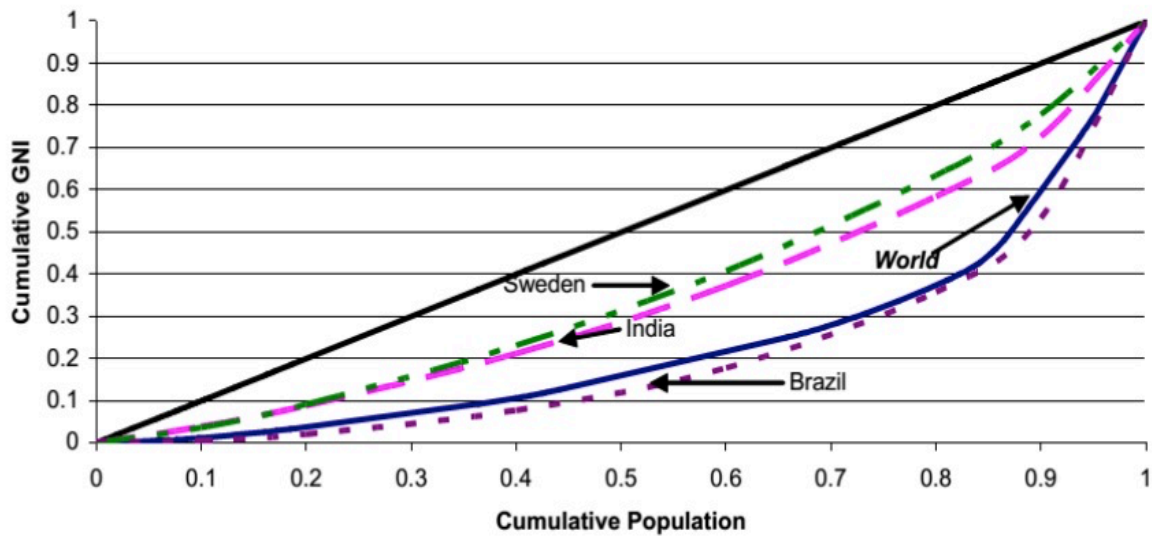
Stel dat de geldhoeveelheid stijgt van \$ 120 mld. naar \$ 130 mld.

- a) *In welke conjuncturele situatie kan een groei van de geldhoeveelheid leiden tot een groei van het reëel nationaal product?*
- b) *Leg met behulp van een berekening uit dat de omloopsnelheid van de geldhoeveelheid daalt.*
- c) *Leg uit waarom een groei van de geldhoeveelheid kan leiden tot een daling van de omloopsnelheid.*
- d) *Bereken de inflatie door de stijging van de maatschappelijke geldhoeveelheid van 120 naar 130.*
- e) *Hoeveel is de inflatie van $M = 130$ naar $M = 132$?*

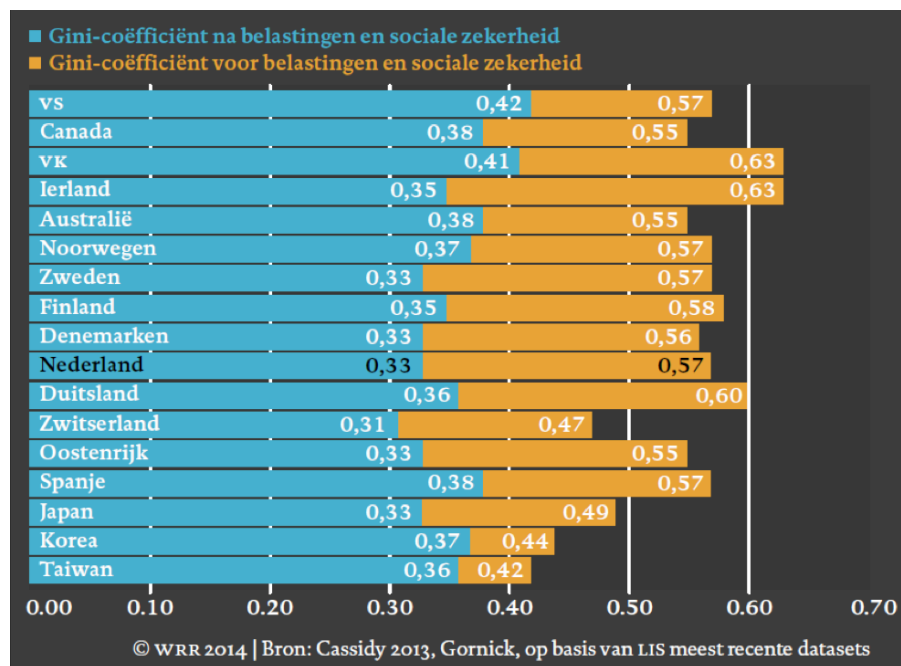
Opgave H2-20

Gegeven is onderstaande Lorenzcurve

Lorenz Curve of GNI, PPP (2002)

- Welk land heeft de hoogste Gini coëfficiënt? Interpreteer het antwoord.
- Interpreteer een concreet punt (naar keuze) op de Lorenz curve van een bepaald land.
- Wat is het armste land? Motiveer je antwoord.
- Beredeneer hoe de inkomensverdeling er uit ziet als de Gini-coëfficiënt nadert naar nul.
- Beredeneer hoe de inkomensverdeling er uit ziet als de Gini-coëfficiënt gelijk is aan 1.
- Stijgt of daalt de Gini-coëfficiënt als een land een meer progressief belastingstelsel invoert? Leg je antwoord uit.

- In welk land zijn de inkomens na belastingen en sociale premies het meest gelijkmatig verdeeld en in welk land het minst? Motiveer je keuze.
- In welk land zijn de belastingen en sociale premies het hoogste en welk land het laagste? Motiveer je keuze.

